

Innst. 219 L

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Prop. 65 L (2011–2012)

Innstilling fra justiskomiteen om endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet legger i proposisjonen frem forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven. Forslagene i proposisjonen er initiert av terrorangrepet mot regjeringkvartalet og Utøya 22. juli 2011. Endringene som foreslås skal gjelde generelt.

Terrorhandlingene 22. juli 2011 berørte et betydelig antall personer. Svært mange vil ha krav på erstatning og oppreisning som følge av angrepet. Sivile erstatnings- og oppreisningskrav etter straffbare handlinger skal normalt dekkes av gjerningspersonen. Dersom gjerningspersonen er ukjent eller ikke betalingsdyktig, kan de sivile kravene bli søkt dekket av staten gjennom voldsoffererstatningsordningen. For å sikre en tilfredsstillende behandling av kravene i forvaltningsapparatet, og for å unngå at voldsoffererstatningsloven slår urimelig ut, går departementet inn for å gjøre enkelte tilpasninger og endringer i voldsoffererstatningsloven.

Departementet behandler i proposisjonen spørsmålet om bruk av muntlige konferanser ved behandling av søknader om voldsoffererstatning. Det foreslås å fastsette nærmere regler for gjennomføring av muntlige konferanser i forskrift.

I proposisjonen foreslås en viss utvidelse av personkretsen etter voldsoffererstatningsloven, slik at personer som har bistått ofre vil kunne få erstatning etter loven. Departementet går inn for å heve den

øvre grensen for voldsoffererstatning fra dagens 40 G til 60 G, og at den øvre grensen skal kunne fravikes i særlige tilfeller. Det foreslås også å åpne for at domstolene på visse vilkår skal kunne avsi dom for selve oppreisningsbeløpet utmålt av voldsoffererstatningsmyndighetene.

Fornærmede og etterlatte har de senere år fått flere rettigheter og en mer sentral plass i strafferettspleien. I proposisjonen foreslår departementet enkelte endringer som er ment å legge til rette for at de fornærmede og etterlatte skal kunne gjøre bruk av rettighetene straffeprosessloven gir dem, selv om antallet aktører i en straffesak er svært høyt. I proposisjonen foreslår departementet at retten kan beslutte at de fornærmede og etterlatte skal kunne overvære rettsmøtet ved bruk av fjernmøte (videokonferansteknikk) eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring fra rettslokalet på nærmere angitt sted («streaming»). Endelig foreslås det en hjemmel for å oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater i saker hvor dette på grunn av antall aktører med krav på bistandsadvokat anses hensiktsmessig.

1.2 Erstatningskrav etter straffbare handlinger

1.2.1 Domstolsbehandling

Etter terrorangrepet 22. juli 2011 vil et betydelig antall fornærmede, etterlatte og andre skadelidte kunne komme til å rette krav om erstatning og oppreisning mot gjerningspersonen. For å få dom for slike krav kan det reises sivilt søksmål mot skadevolder etter reglene i tvisteloven. Etter gjeldende rett kan sivile krav også som hovedregel tas med i forbindelse med straffesaken. Straffeprosessloven fastsetter nærmere regler for behandlingen av kravene.

I saker hvor bistandsadvokat ikke er oppnevnt kan påtalemyndigheten fremme sivile krav på begjæring. Påtalemyndigheten vurderer om kravet kan tas

med i straffesaken. Det skal blant annet tas hensyn til hvor komplisert kravet er, skadelidtes situasjon og påtalemyndighetens alminnelige arbeidssituasjon. Får skadelidte avslag, kan vedkommende selv fremme kravet.

Når fornærmede har fått oppnevnt bistandsadvokat skal sivile krav, fremmes etter straffeprosessloven som angir at retten kan «nekte kravet forfulgt dersom det åpenbart er mer hensiktsmessig å behandle kravet i sivilprosessens former». I forarbeidene er det uttalt at terskelen for å nekte kravet behandlet skal være høy. Nektelsen av å behandle kravet gjelder bare for den aktuelle rettsinstansen, slik at kravet kan fremmes på nytt for ankeinstansen. Etter straffeprosessloven § 431 har retten også adgang til å beslutte at behandlingen av kravene skal utsettes til straffesaken er pådømt.

Oslo tingrett har signalisert at det kan være aktuelt å ikke gi samtykke til behandling av sivile krav i forbindelse med straffesaken etter terrorhandlingene 22. juli 2011.

1.2.2 Voldsoffererstatningsordningen

Når skadevolderen er ukjent eller ute av stand til å gjøre opp for seg, trer staten inn og betaler voldsoffererstatning til fornærmede.

Voldsoffererstatningsloven bygger på alminnelig erstatningsrett. Utgangspunktet er at offeret skal få erstatning i de samme tilfellene og utbetalt like mye som vedkommende ville fått av gjerningsmannen. Staten er imidlertid ikke ansvarlig for den påførte skaden, og voldsoffererstatningsordningen fraviker derfor alminnelig erstatningsrett på enkelte punkter.

Hovedvilkårene for å få voldsoffererstatning er regulert i voldsoffererstatningsloven § 1, og den som har lidd personskade som følge av en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten, eller dennes etterlatte, kan ha rett til voldsoffererstatning.

Den straffbare handlingen må være anmeldt til politiet. Det er ønskelig at voldsepisoder blir anmeldt, at gjerningspersonen blir straffet og at saken blir godt opplyst. Det kan gjøres unntak fra vilkåret om anmeldelse i «særlige tilfeller».

Søkeren må dessuten ha «krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot gjerningsmannen». Årsaken er at det primært er skadevolder som skal betale for skaden. Det kan også gjøres unntak fra dette vilkåret i «særlige tilfeller». Unntaket skal praktiseres svært liberalt.

Det følger av voldsoffererstatningsloven at avgjørelsen av voldsoffererstatningssaken som hovedregel utsettes inntil en eventuell straffesak mot skadevolder er endelig avgjort. Det samme gjelder dersom det er reist sivil sak med krav om erstatning fra skadevolderen. Bakgrunnen for regelen er at offeret først skal rette kravet mot gjerningsmannen. Kan

ikke gjerningsmannen betale for seg, vil voldsoffererstatningsmyndighetene legge dommen for det sivile kravet til grunn ved saksbehandlingen. I «særlige tilfelle» kan det gjøres unntak fra hovedregelen. I praksis er det lagt til grunn at terskelen for å gjøre unntak ligger meget høyt.

1.2.3 Særlig om voldsoffererstatningskravene etter 22. juli 2011

Departementet mener at unntaksvilkårene i voldsoffererstatningsloven kan komme til anvendelse for søknadene etter terrorangrepene 22. juli 2011. Departementet viser til at det er tale om en meget omfattende og spesiell sak. For det første vil det ha begrenset betydning om hvert enkelt av ofrene etter terroren anmelder forholdet. Departementet mener derfor at det er grunnlag for å fravike kravet om anmeldelse. Hovedbegrunnelsen for at offeret skal måtte kreve at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak og få dom for erstatningskravet mot gjerningsmannen, slår heller ikke til for erstatningskravene etter terrorhandlingene. Det er tale om betydelige menneskelige og materielle skader og et samlet erstatningskrav som gjerningspersonen trolig aldri vil ha mulighet til å kunne dekke. Det bør derfor ikke kreves at erstatningskravet begjæres tatt med i straffesaken.

Det vil kunne gå år før det foreligger endelig straffedom i terrorsaken. Videre er hendelsesforløpet i stor grad klarlagt. Det er heller ikke tvil om at voldshandlingene har skjedd og hvem som er ansvarlig for skaden. Dersom de sivile kravene ikke blir behandlet av domstolene, antar departementet således at det foreligger grunnlag for å gjøre unntak fra vilkåret om at straffesaken må være endelig avgjort før søknaden om voldsoffererstatning kan behandles.

Spørsmålet om utbetaling av forskudd på voldsoffererstatning har flere ganger vært reist i forbindelse med sakene etter 22. juli 2011. Departementet legger som nevnt til grunn at søknadene vil kunne behandles før straffesaken er endelig avgjort dersom søkeren ikke selv velger å fremme sivil krav for domstolene.

1.2.4 Voldsoffererstatningsmyndighetenes behandling av sakene etter 22. juli 2011

Per 13. februar 2012 hadde det kommet 328 søknader om voldsoffererstatning etter terrorhandlingene 22. juli 2011. Av disse knytter 206 seg til bomben i regjeringskvartalet. 122 av søknadene gjelder terrorhandlingene på Utøya. Det er vanskelig å anslå hvor mange søknader som vil bli fremmet. Departementet forventer at hoveddelen av søknadene vil komme første halvår 2012, og at det samlet vil komme om lag 2 000 søknader. Til sammenligning mottok Kontoret for voldsoffererstatning (KFV)

totalt 3 845 nye søknader i 2010. Økningen som følge av terrorhandlingene er således betydelig.

Det er ønskelig at KfV skal kunne behandle sakene innen rimelig tid. Det store antallet nye søknader skal heller ikke gå på bekostning av andre voldsoffererstatnings søknader eller utover kvaliteten på saksbehandlingen. Det arbeides derfor med å styrke saksbehandlingsskapasiteten. KfV har allerede rekruttert et betydelig antall ansatte. Våren 2012 skal de også implementere et nytt elektronisk saksbehandlingssystem. Dette vil effektivisere saksbehandlingen betydelig og på sikt.

1.3 Muntlige konferanser ved behandling av søknader om voldsoffererstatning

Forvaltningsloven gjelder for voldsoffererstatningsmyndighetenes saksbehandling. Saksbehandlingen er som hovedregel skriftlig. Etter gjeldende rett kan en part på visse vilkår også «gis adgang til å tale muntlig med en tjenestemann ved det forvaltningsorgan som behandler saken». Voldsoffererstatningsmyndighetene har frihet til å vurdere om det er forsvarlig å gjennomføre muntlig konferanse og hvilket omfang den skal ha.

I høringsnotatet la departementet til grunn at gjeldende lovgivning ivaretar behovet for muntlige konferanser ved behandling av søknader om voldsoffererstatning. Departementet foreslo i høringsnotatet å fastsette regler for voldsoffererstatningsmyndighetenes gjennomføring av muntlige konferanser i forskrift.

Departementet viderefører synspunktene i høringsnotatet om at forvaltningsloven § 11 d ivaretar behovet for bruk av muntlige konferanser ved behandling av søknader om voldsoffererstatning.

Etter terrorangrepet 22. juli 2011 antar imidlertid departementet at flere fornærmede, etterlatte og andre skadelidte vil ønske å legge fram saken sin for voldsoffererstatningsmyndighetene. I enkelte av disse sakene kan det være hensiktsmessig å avholde muntlig konferanse.

Det forutsettes at voldsoffererstatningsmyndighetene bare gir adgang til muntlig konferanse i noen få saker. Departementet ser for seg at det foretas en utvelgelse av noen prinsipielle saker blant søknadene om voldsoffererstatning etter 22. juli 2011 som egner seg for muntlig konferanse. Departementet understreker at hver søker skal behandles individuelt. Resultatet i enkeltsakene som behandles muntlig kan imidlertid få betydning for utfallet i andre saker.

Departementet mener fortsatt at det bør gis hjemmel til å fastsette regler i forskrift om bruk av muntlige konferanser. Departementet viser særlig til at en regulering vil kunne sikre likebehandling av søknadene. Klare saksbehandlingsregler vil også kunne bidra til effektiv gjennomføring av møtene og enhet-

lig behandling hos KfV og nemnda. Slik departementet ser det, kan det blant annet være naturlig at forskriften inneholder regler om selve gjennomføringen av konferansen, advokatbistand i møtet og at møtene ikke skal være offentlige.

1.4 Særlig om oppreisning

Etter gjeldende rett kan den som har påført noen en personskade pålegges å betale skadelidte «en slik engangssum som retten finner rimelig til erstatning for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art». Reglene om oppreisning i voldsoffererstatningsloven er tilnærmet identiske med reglene i skadeserstatningsloven.

Voldsoffererstatningsmyndighetenes avgjørelse om oppreisning er et forvaltningsvedtak. Etter gjeldende rett er domstolenes prøving av forvaltningsvedtak som hovedregel begrenset til lovlighetskontroll. Dersom vedtaket kjennes ugyldig, skal saken sendes tilbake til forvaltningen for ny behandling. Domstolene avsier bare dom for realiteten i unntakstilfelle.

I høringsnotatet foreslo departementet å lovfeste at domstolene i visse tilfeller kan gi realitetsdom for oppreisningsbeløpet i voldsoffererstatningssaker. Det ble vist til signalene om at Oslo tingrett ville nekte å behandle de sivile kravene i forbindelse med straffesaken etter terrorangrepene 22. juli 2011. Departementet uttalte at det er nødvendig å sikre at oppreisningsbeløpene også i slike tilfeller fullt ut gjenspeiler oppreisningsnivået i rettspraksis og sikres den utviklingen som primært domstolene står for.

Departementet går inn for å lovfeste en adgang for domstolene til å avsi realitetsdom ved prøving av voldsoffermyndighetenes vedtak om oppreisning.

Departementet foreslår at domstolene skal kunne gi dom for selve oppreisningsbeløpet i saker hvor det er gjennomført straffesak mot gjerningspersonen og det sivile kravet ikke har kommet til behandling. I slike situasjoner har skadelidte ikke fått adgang til å prøve kravet om oppreisning i forbindelse med straffesaken, slik straffeprosessloven som hovedregel legger opp til. Forslaget forutsetter videre at kravet heller ikke er behandlet senere i sivil sak mot skadelidende.

Det er særlig utviklingen i domstolenes utmåling av oppreisning som taler for lovendring. Departementet legger til grunn at vedtakene som fattes av voldsoffermyndighetene er lovbundne. Selv om avgjørelsen er regelbundet, vil likevel vurderingen av vilkårene for oppreisningserstatning være preget av skjønn. Voldsoffermyndighetene benytter normene domstolene har fastsatt som utgangspunkt for sin vurdering. En adgang til å kreve realitetsdom i de sakene det her er tale om, vil imidlertid til enhver tid

kunne sikre at oppreisningsbeløpene fullt ut utmåles i tråd med nivået i rettspraksis.

Det er etter departementets syn lite betenkelig å åpne for realitetsprøving av forvaltningens vedtak i de tilfellene regelen skal gjelde for. For det første understrekes det at hjemmelen i praksis vil komme til anvendelse i et fåtall saker. Den klare hovedregelen er at sivile krav skal behandles sammen med straffesaken. Etter forslaget må dessuten adgangen til å klage til nemnda være uttømt. Departementet peker også på at når voldsoffermyndighetene tar utgangspunkt i rettspraksis ved sin utmåling, antas det at et fåtall saker i praksis vil bli brakt inn for overprøving. I disse sakene vil det i tillegg foreligge en straffedom som belyser den skadevoldende handlingen når retten skal ta stilling til oppreisningskravet. Straffedommen vil således kunne forenkle rettens vurdering av vilkårene for oppreisning i den enkelte saken.

Departementet finner ikke grunn til å åpne for å gi realitetsdom for andre erstatningskrav. Det vises til at hovedregelen om arbeidsfordelingen mellom forvaltningen og domstolene er klar. Det bør etter departementets syn ikke gjøres større unntak fra den alminnelige oppgavefordelingen nå. Departementet legger vekt på at behovet for domstolsprøving er størst for oppreisningskravene, og viser særlig til momentene det er redegjort for ovenfor. Det synes for øvrig å være liten forskjell på vurderingene forvaltningen og retten vil måtte foreta i forbindelse med kravet.

Statens sivilrettsforvaltning har pekt på at det er uklart om personer som bringer vedtak om voldsoffererstatning inn for domstolene vil være berettiget til fri sakførsel etter rettshjelploven. Departementet legger til grunn at saker etter voldsoffererstatningsloven ikke er prioritert til fri sakførsel. Det vises til at rettshjelploven § 16 andre ledd henviser til § 11 andre ledd nr. 1–5 og ikke til nr. 6.

1.5 Voldsoffererstatningens øvre grense

Etter voldsoffererstatningsloven ytes det ikke høyere voldsoffererstatning for hvert enkelt skadetilfelle enn 40 ganger folketrygdens grunnbeløp (G). Dette tilsvarer kr 3 168 640 per 1. mai 2011.

I høringsnotatet uttalte departementet at det bør være en øvre grense for voldsoffererstatning. Det ble foreslått å heve den øvre grensen til 60 G på vedtakstidspunktet. Dette tilsvarer kr 4 752 960 per 1. mai 2011. Departementet påpekte at det skal svært mye til for at voldsofre får erstatningskrav som overstiger 40 G.

Departementet går inn for å beholde en øvre grense for voldsoffererstatning. Etter departementets syn bør voldsoffererstatningen sikre at ofrene, i den grad det er mulig, kan ha et normalt liv med et normalt forbruk. Det bør ikke være fellesskapets ansvar

å dekke tapet fullt ut i situasjoner der offeret har et høyt erstatningskrav fordi vedkommendes inntekt og forbruk før skaden var høyt. Personer med levestandard utover det vanlige og som ønsker å sikre seg tilsvarende livsførsel i fremtiden kan sikre seg på annen måte. For eksempel ved selv å tegne forsikring.

Departementet anser det som lite sannsynlig at noen voldsofre vil ha erstatningskrav over 60 G når kravet er beregnet ut fra en alminnelig levestandard. Dersom unge personer blir påført så alvorlige skader at de blir tilnærmet 100 prosent invalidiserte og uføre, finnes det imidlertid en mulighet for at erstatningskravet kan overstige 60 G. Det fremtidige inntektstapet og utgiftene til fremtidig pleie og ombygging av bolig vil kunne bli høyt. Mange unge har dessuten ikke forsikringer som dekker hele eller deler av tapet. Det kan heller ikke utelukkes at et drapsoffer vil kunne etterlate seg så mange mindreårige barn at disse til sammen får et erstatningskrav som overstiger 60 G selv om kravene er beregnet ut fra en alminnelig levestandard.

Etter en nærmere vurdering har departementet kommet til at voldsoffererstatningsmyndighetene bør gis adgang til å fravike den øvre grensen i «særlige tilfeller». Hjemmelen åpner for å utbetale høyere erstatning i de tilfellene der voldsoffererstatningens øvre grense slår særlig urimelig ut. Det vil da være lav risiko for at voldsoffererstatningsordningen må dekke høye erstatninger når disse har bakgrunn i at voldsofferet hadde en høy inntekt og levestandard.

Departementet har blitt stående ved at bestemmelsen bør omfatte alle saker som gjelder straffbare forhold skjedd 1. januar 2011 eller senere. Det er ønskelig å unngå at regelverket slår urimelig ut overfor ofrene etter terrorhandlingene 22. juli 2011. Videre bør bestemmelsen gjelde likt for alle voldsofre som er blitt rammet i samme tidsrom. Tilbakevirkningsperioden er kort, og det er ikke behandlet noen voldsoffererstatningskrav med opphav i straffbare forhold skjedd 1. januar 2011 eller senere der regelen om den øvre grensen på 40 G har fått betydning. Dermed vil det ikke være behov for å gjenoppta noen gamle saker.

1.6 Personkretsen etter voldsoffererstatningsloven § 1

1.6.1 Pårørendes rett til voldsoffererstatning

Voldsoffererstatningsloven gir etterlatte rett til erstatning. Voldsoffererstatningsordningen bygger på alminnelig erstatningsrett. Etter alminnelig erstatningsrett har også pårørende til voldsofre som har overlevd i visse tilfeller krav på erstatning. Det følger av forarbeidene til voldsoffererstatningsloven og av voldsoffererstatningspraksis at det samme gjelder når pårørende krever erstatningen dekket gjennom voldsoffererstatningsordningen.

I høringsnotatet drøftet departementet om pårørendes rett til voldsoffererstatning burde kodifiseres. Det ble ikke foreslått noen ny lovhjemmel.

Departementet fastholder at pårørendes rett til erstatning ikke bør kodifiseres. Kodifisering vil kunne være uheldig fordi det er lovteknisk vanskelig å utforme en tilstrekkelig presis og smidig regel. Departementets synspunkt har fått bred støtte i høringen. Det bemerkes at informasjon om pårørendes adgang til å få voldsoffererstatning kan formidles av bistandsadvokatene og politiet, og dessuten via voldsoffermyndighetenes nettsider og brosjyremateriell.

1.6.2 Voldsoffererstatning til personer som har bistått ofre

Det følger av voldsoffererstatningsloven at det i utgangspunktet er den som er strafferettslig fornærmet, eventuelt dennes etterlatte, som har rett til voldsoffererstatning. Forvaltningen har en skjønnsmessig adgang til å tilkjenne erstatning til personer som har bistått politiet, men ikke selv er strafferettslig fornærmet. Etter gjeldende rett vil personer som har bistått ofre for straffbare handlinger uten selv å kunne regnes som strafferettslig fornærmet, og som ikke har handlet på instruks fra politiet, normalt ikke kunne få voldsoffererstatning.

I høringsnotatet foreslo departementet å utvide personkretsen i voldsoffererstatningsloven § 1 andre ledd. Det ble foreslått at personer som har fått personskade i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling, kan få voldsoffererstatning selv om de ikke er å anse som strafferettslig fornærmet og selv om de ikke handlet under instruks fra politiet.

Etter høringen mener departementet fortsatt at personer som har blitt påført personskade i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten bør kunne få voldsoffererstatning. Dette gjelder for eksempel privatpersoner som fraktet personer til land ved Utøya, eller personer som drev livreddende arbeid på Utvika camping eller i regjeringskvartalet. At bestemmelsen omfatter «personskade oppstått i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling» innebærer at det også kan gis erstatning for uhell som har oppstått i forbindelse med hjelpearbeidet og ikke bare for skader knyttet til selve voldshandlingen. Den nye hjemmelen går noe lenger enn det som følger av alminnelig erstatningsrett. Departementet mener innsatsen fra de som bistår ofre for straffbare handlinger har en så stor verdi for samfunnet at en slik utvidelse har mye for seg.

1.7 Fornærmede og etterlattes rett til deltakelse i rettsmøter

Ved lov 7. mars 2008 om endringer i straffeprosessloven mv. fikk fornærmede og etterlatte styrket sin stilling og en mer sentral plass i strafferettspleien. Med fornærmede menes her den som er direkte utsatt for den straffbare handlingen. Straffeprosessloven regulerer hvem som regnes som etterlatte.

Blant de fornærmede og etterlattes prosessuelle rettigheter er retten til å være til stede i rettsmøter og under hele hovedforhandlingen, uavhengig av tidspunktet for egen forklaring.

Et fjernmøte er et møte der ikke alle deltakerne er til stede i rettssalen, men deltar ved hjelp av fjernmøteteknikk i form av lyd og bilde, eller bare lyd. Retten og personene som deltar ved fjernmøte kan kommunisere med hverandre. Etter gjeldende rett er det ikke hjemmel for at fornærmede og etterlatte skal kunne følge rettsmøtet utenfor rettslokalet.

I høringsnotatet foreslo departementet å lovfeste en hjemmel som legger til rette for at fornærmede og etterlatte skal kunne gjøre bruk av sin rett til å være til stede i rettsmøter, også i saker hvor antallet aktører er svært høyt. Det ble foreslått at retten kan beslutte at aktørenes deltakelse skal skje ved bruk av videokonferanse eller «streaming».

Det ble videre foreslått at hjemmelen bør la det være opp til retten å beslutte om slik deltakelse skal skje i form av fjernmøte eller ved mottak av lyd- og bildeoverføring.

Etter høringen er departementet styrket i sitt syn på spørsmålet om fornærmede og etterlattes rett til å følge rettsmøter i straffesaker kan skje ved fjernmøte eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring fra rettslokalet på nærmere angitt sted.

Regelen skal sikre at de fornærmede og etterlatte kan gjøre bruk av sin rett til å overvære saken. Departementet foreslår at det skal kunne treffes slik avgjørelse dersom dette anses nødvendig for å sikre en hensiktsmessig og ressursmessig forsvarlig gjennomføring av rettsmøtet. Det understrekes at overføring kun skal være aktuelt i større saker med mange aktører. I slike saker vil det også kunne være aktuelt å beslutte at pårørende, presse eller publikum skal overvære saken fra egne lokaler.

Det er opp til retten å beslutte om og til hvilke lokaler overføringen skal skje. Rettens avgjørelse kan imidlertid ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å sikre at rettsmøtet kan gjennomføres i egnet lokale uten at kostnadene blir uforholdsmessige.

Departementet går inn for at retten kan beslutte om deltakelsen skal skje ved bruk av videokonferanseteknikk eller «streaming». Avgjørelsen fattes konkret, ut fra hva som er mest egnet og praktisk i den enkelte saken. Retten skal også ta hensyn til hvilken

teknologi som til enhver tid er mest driftssikker og gir best beskyttelse av informasjonen som overføres.

For å unngå forsinkelse av hovedforhandlingen foreslår departementet at retten avgjør spørsmål om overføring ved beslutning under saksforberedelsen. Departementet har kommet til at beslutningen ikke skal kunne angripes ved anke. Det vises særlig til at avviklingen av rettsmøtet skal avklares med aktørene.

1.8 Koordinerende bistandsadvokat

Straffeprosessloven kapittel 9 a regulerer fornærmede og etterlattes rett til å få oppnevnt bistandsadvokat, bistandsadvokatens oppgaver og godtgjørelsen til bistandsadvokaten. Loven forutsetter at hver enkelt fornærmet kan få oppnevnt bistandsadvokat etter eget ønske, likevel slik at en bistandsadvokat kan representere flere fornærmede eller etterlatte i samme sak. Etter gjeldende rett er det ikke hjemmel for å oppnevne koordinerende bistandsadvokat.

I høringsnotatet tok departementet til orde for at det i enkelte saker kan være behov for å oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater. Det store antallet fornærmede og etterlatte i straffesaken etter terrorhandlingene 22. juli 2011 har ført til et praktisk behov for samordning av synspunkter på spørsmål som kan dukke opp under etterforskningen og forberedelsen av hovedforhandlingen. I høringsnotatet drøftet departementet videre spørsmålet om hva som skal være den koordinerende bistandsadvokatens oppgaver. Departementet tok utgangspunkt i at oppgavene bør være av praktisk og samordnende karakter.

Etter høringen er departementet styrket i sitt syn på spørsmålet om å lovfeste en hjemmel for oppnevning av koordinerende bistandsadvokat i enkelte saker. Etterforskningen og forberedelsen av straffesaken etter terrorhandlingene 22. juli 2011 har avdekket at det kan være behov for samordning i større straffesaker. Etter departementets syn vil en advokat med en koordinerende rolle kunne ivareta de fornærmedes og etterlattes felles interesser, og samtidig hindre forsinkelser av saken. Departementet har blitt stående ved at den koordinerende bistandsadvokaten i hovedsak bør ha oppgaver av rent praktisk og samordnende karakter.

1.9 Økonomiske og administrative konsekvenser

1.9.1 Behandling av voldsoffererstatnings-søknadene etter 22. juli 2011

Det vil kunne være noen økte utgifter forbundet med å gjennomføre muntlig konferanse av prinsipielle voldsoffererstatningssaker. Muntlig konferanse vil imidlertid kunne redusere kostnadene for behandling av senere saker. KfV vil behandle de

prinsipielle sakene andre og muligens tredje kvartal 2012. Hos nemnda vil dette skje tredje og muligens fjerde kvartal 2012. Få saker vil bli behandlet muntlig, og ekstrautgiftene per sak vil være lave. Departementet legger til grunn at utgiftene kan håndteres innenfor gjeldende budsjettammer.

Advokatene som bistår voldsoffererstatningssakerne vil kunne få økt arbeidsbyrde i de få sakene der det gis adgang til muntlig konferanse. Basert på et antatt timeforbruk vil imidlertid kostnadene være lavere enn i saker hvor en bistandsadvokat fremmer et sivil krav til behandling i straffesaken. Forslagene i proposisjonen fører dermed samlet sett til en besparelse på kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m. post 1 Driftsutgifter.

Noen av søkerne som ikke har fått oppnevnt bistandsadvokat vil ha krav på fri rettshjelp til søknad og klage på voldsoffererstatning, jf. rettshjelpsloven § 11 andre ledd nr. 6. Dersom noen av disse sakene blir behandlet muntlig, vil advokatens økte timebruk kunne føre til høyere utgifter til fri rettshjelp. Dette vil imidlertid gjelde få eller ingen saker og utgjøre så lave ekstrautgifter per sak at departementet legger til grunn at endringen ikke vil gi utslag på bevilningene i kap. 470 post 71 Fritt rettsråd.

1.9.2 Heving av voldsoffererstatningens øvre grense

Forslaget om å heve voldsoffererstatningens øvre grense til 60 G på vedtakstidspunktet, med en mulighet til å fravike denne i særlige tilfeller, kan medføre økte erstatningsutbetalinger. Realiteten er imidlertid at ingen har nådd den øvre grensen etter at den ble hevet til 40 G med virkning fra 1. januar 2009. Det har sammenheng med at volds ofre mottar en rekke andre ytelser, så som trygd og forsikringsutbetalinger, som dekker store deler av tapet og som går til fradrag i utmålingen. Ettersom grunnbeløpet endrer seg i takt med lønnsutviklingen i samfunnet, er det i utgangspunktet heller ikke grunn til å tro at det vil komme mange flere saker som overstiger 40 G i fremtiden.

At den øvre grensen skal beregnes ut fra G på vedtakstidspunktet istedenfor G på skadetidspunktet kan føre til økte kostnader. Dersom vedtak om voldsoffererstatning blir fattet det samme lønnsåret som det straffbare forholdet skjedde, vil den øvre grensen være den samme enten den beregnes ut fra G på skadetidspunktet eller G på vedtakstidspunktet. I saker der det går lang tid fra skadetidspunktet til vedtakstidspunktet, vil imidlertid hvilket G som legges til grunn kunne utgjøre en forskjell. G følger lønnsveksten i samfunnet. Når lønningene stiger fra skadetidspunktet til vedtakstidspunktet, vil derfor G på skadetidspunktet være et lavere kronebeløp enn G på vedtakstidspunktet. Differansen vil bli større jo flere år

som går. Det innebærer at i saker der det har gått lang tid fra den straffbare handlingen skjedde til det blir fattet vedtak om voldsoffererstatning, blir kronebeløpet på den øvre grensen høyere når den blir beregnet ut fra G på vedtakstidspunktet enn dersom den blir beregnet ut fra G på skadetidspunktet. Erstatningsbeløpet settes etter verdier på vedtakstidspunktet. Derfor vil det at den øvre grensen nå skal beregnes ut fra G på vedtakstidspunktet kunne føre til økte erstatningsutbetalinger i de få sakene der det har gått lang tid fra skadetidspunktet til vedtakstidspunktet og som eventuelt når den øvre grensen.

Normalt vil årsaken til at det går lang tid mellom skadetidspunktet og vedtakstidspunktet være lang saksbehandlingstid i rettssystemet eller hos voldsoffererstatningsmyndighetene. Ettersom saksbehandlingstiden hos voldsoffererstatningsmyndighetene nå antas å gå ned, er det grunn til å tro at det vil bli færre slike saker i fremtiden. Departementet legger derfor til grunn at de økte kostnadene ved å la den øvre grensen beregnes ut fra G på vedtakstidspunktet er lave.

Et grovt anslag viser at heving av den øvre grensen til 60 G, med adgang til å fravike denne i særlige tilfeller, vil kunne utgjøre 4 mill. kroner i økte kostnader til erstatningsutbetalinger til ofrene etter terroren. Departementet antar at disse eventuelle utbetalingene vil skje i 2013.

Terrorhandlingene 22. juli 2011 var ekstreme. Det er derfor lite trolig at mange saker vil overstige 40 G i fremtiden. Videre vil erstatningskrav over 60 G etter forslaget bare bli dekket dersom, og i den grad, beløpet er beregnet ut fra en alminnelig levestandard. Departementet synes det er vanskelig å gi noe tall for økte utgifter som følge av endringen, men et anslag kan være at økningen i erstatningsutbetalinger gjennomsnittlig vil kunne utgjøre 700 000 kroner per år.

En heving av voldsoffererstatningens øvre grense har ingen innvirkning på selve utmålingen av erstatning i den enkelte sak. Erstatningsutbetalingene blir de samme som i dag, med unntak av i de få sakene som eventuelt overstiger 40 G.

En heving av den øvre grensen vil innebære at voldsoffererstatningsmyndighetene må foreta nøyaktige beregninger i de få sakene som ellers ville nådd den øvre beløpsgrensen, det vil si i de sakene som utvilsomt når 40 G. Ettersom dette gjelder få eller ingen saker, antas det ikke å bli behov for å tilføre voldsoffererstatningsmyndighetene ekstra administrative ressurser som en følge av endringen.

1.9.3 Voldsoffererstatning til personer som har bistått ofre

Forslaget om endring i voldsoffererstatningsloven § 1 andre ledd om saklig virkeområde innebærer

en viss utvidelse av den personkretsen som kan tilkjennes voldsoffererstatning. Det er først i forbindelse med terrorhandlingene 22. juli 2011 at det har vist seg å være behov for å utvide personkretsen etter voldsoffererstatningsloven § 1 andre ledd. Derfor er det ikke grunn til å tro at det i fremtiden vil komme mange saker der hjemmelen kommer til anvendelse. Departementet antar således at de økte kostnadene i utgangspunktet bare vil knytte seg til terrorhandlingene 22. juli 2011. Beregninger departementet har gjort viser at utbetalingene vil kunne utgjøre ca. 1 mill. kroner. Departementet anslår at ca. 600 000 kroner av disse vil utbetales i løpet av 2012, og at utgiftene kan håndteres innenfor gjeldende budsjetttrammer. Departementet antar at de økte utgiftene knyttet til utvidelsen av personkretsen vil bli på 400 000 kroner i 2013.

Endringen vil føre til noen flere søknader om voldsoffererstatning. Departementet antar imidlertid at endringen ikke vil få større administrative konsekvenser enn at det kan håndteres innenfor gjeldende budsjetttrammer.

1.9.4 Domstolsprøving av forvaltningsvedtak om oppreisningserstatning

Den foreslåtte endringen i reglene om domstolsprøving av voldsoffererstatningsmyndighetenes vedtak i oppreisningsspørsmålet kan føre til at noen flere voldsofre vil fremme krav for domstolene. Hjemmelen kommer imidlertid bare til anvendelse i de helt få sakene der det har vært reist straffesak, men domstolene besluttet å ikke avgjøre det sivile kravet i straffesaken og har heller ikke avgjort dette i ettertid. Bare når voldsoffererstatningssøkerne i disse sakene mener at KfVs og nemndas vedtak er uriktige vil det kunne bli reist sak for domstolene. Domstolene vil bruke noe mer ressurser på den enkelte sak når de skal avsi realitetsdom. Sakene vil imidlertid være godt opplyste før de blir brakt inn for domstolene. Lovendringen antas derfor ikke å medføre nevneverdige kostnader for domstolene.

1.9.5 Deltakelse i rettsmøte gjennom videokonferanse eller «streaming»

Departementet foreslår at retten kan beslutte at de fornærmede, etterlatte og deres representanter skal kunne overvære rettsmøtet ved bruk av fjernmøte eller «streaming». Forslaget er blant annet begrunnet med et behov for å unngå uforholdsmessige økonomiske og administrative omkostninger i straffesaker av særlig stort format. Dersom alle berørte i slike saker skal delta i rettsmøtet, vil domstolen måtte gjøre store investeringer for å få et egnet rettslokale. Den praktiske gjennomføringen av saken vil også få omfattende økonomiske og administrative konsekvenser. Utgiftene for å tilrettelegge for sikker over-

føring av bilde og lyd til et rettslokale er til sammenligning lave. Hjemmelen forutsettes benyttet kun i et fåtall saker, men vil medføre økonomiske og administrative besparelser i de sakene der videokonferanse eller «streaming» blir aktuelt.

1.9.6 Koordinerende bistandsadvokat

Forslaget om hjemmel for oppnevning av koordinerende bistandsadvokat innebærer at det vil måtte utbetales ekstra salær til denne. Oppnevning vil imidlertid kunne bidra til å lette aktørenes arbeid. Hjemmelen vil således kunne føre til besparelser i de få sakene den kommer til anvendelse.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, Tore Hagebakken, Sigvald Oppebøen Hansen, Anna Ljunggren og Tove-Lise Torve, fra Fremskrittspartiet, Hans Frøde Kieland Asmyhr, Ulf Leirstein, Tonje Liljeroth, Åse Michaelsen og leiaren Per Sandberg, frå Høgre, André Oktay Dahl og Anders B. Werp, frå Sosialistisk Venstreparti, Akhtar Chaudhry, og frå Senterpartiet, Knut Sjørmøling, er opptatt av å forebygge, bekjempe, etterforske og straffe voldshandlinger i vårt samfunn. Komiteen har spesielt vært opptatt av ofrenes rettigheter. Disse rettighetene har komiteen, sammen med regjeringen, vært med på å styrke over flere år.

Komiteen viser til at terrorangrepet mot regjeringskvartalet og på Utøya 22. juli 2011 rammet et stort antall mennesker. De som befant seg på Utøya og i regjeringskvartalet utgjør nærmere 700 personer. I tillegg kommer skadelidte som befant seg andre steder, samt etterlatte, pårørende og de som hjalp til for å redde liv og minimere skadeomfanget. Blant de nevnte ble også et stort antall påført tap og skader som de har krav på erstatning og oppreisning for. Justisdepartementet anslår at det samlet vil komme om lag 2 000 søknader.

Komiteen viser til at dette stiller store krav til oss som politikere, samfunnets anstendighet og rettsfølelse, og systemets robusthet og kapasitet. Komiteen har over lengre tid vært i tett kontakt med Justis- og beredskapsdepartementet, både før forslagene som fremmes i denne proposisjonen ble sendt på høring, samt i arbeidet med Innst. 150 S (2011–2012) om representantforslag fra komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet om endringer i voldsoffererstatningsloven og opprettelse av en offeromsorg. En har sammen sett på hvordan ofre, pårørende, etterlatte og andre skadelidende kan ivaretas på en best mulig

måte. Det gjelder fornærmede og etterlatte etter 22. juli 2011, og alle andre fornærmede og etterlatte.

Komiteen viser til at straffeprosessloven legger opp til at erstatnings- og oppreisningskrav som utgangspunkt skal behandles sammen med straffesaken etter straffeprosesslovens regler. Når det gjelder fornærmede og etterlatte etter 22. juli 2011, hvor en snakker om helt opptil 2 000 saker, vil det være krevende å behandle dem som en del av straffesaken.

Komiteen er kjent med at verken påtalemyndigheten eller Oslo tingrett ønsker at de sivile kravene behandles som ledd i straffesaken mot den tiltalte. Oslo tingrett har gitt uttrykk for at behandlingen av så mange sivile krav under hovedforhandlingen som det her vil være snakk om, ikke vil være praktisk mulig. I praksis ligger det derfor an til at de aller fleste oppreisnings- og erstatningskravene etter 22. juli 2011 vil bli søkt dekket under ordningen med voldsoffererstatning fra staten uten forutgående domstolsbehandling.

Komiteen deler regjeringens syn om at dette gjør det nødvendig med enkelte tilpasninger og lovendringer for å sikre en tilfredsstillende behandling av de sivile kravene, særlig gjelder dette oppreisningskravene.

Komiteen viser til at formålene med forslagene i proposisjonen er å sikre en hensiktsmessig og tilfredsstillende gjennomføring av straffesaken og forsvarlig behandling av erstatnings- og oppreisningskrav som følge av terrorhandlingene 22. juli 2011. Komiteen vil understreke at forslagene er generelt utformet. Det foreslås således ingen særlov for 22. juli-søknadene. Fornærmede og etterlatte har fått flere rettigheter i forbindelse med straffesaksbehandlingen de senere årene, og flere av forslagene i foreliggende proposisjon tar sikte på å sikre at fornærmede og etterlatte skal kunne gjøre bruk av rettigheter straffeprosessloven gir dem, også i saker hvor antallet aktører er svært høyt. I tillegg foreslås det endringer i voldsoffererstatningsloven for å sikre at fornærmede og etterlatte kan leve et liv med alminnelig levestandard.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at ordningen med voldsoffererstatning gradvis har blitt utvidet, både før og etter at den ble lovfestet. Endrede samfunnsforhold gjør det nødvendig, på generelt grunnlag, å vurdere om voldsoffererstatningsloven gir grunnlag for erstatning i de tilfellene loven er ment å omfatte. Disse medlemmer er særlig opptatt av barns rettsstilling under ulike erstatningsordninger, og sammenhengen mellom erstatning fra staten og ulike forsikringsmuligheter for barn.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et offentlig utvalg som skal evaluere praktiseringen av voldsoffererstatningsloven siden ikrafttredelsen i 2001. Evalueringen skal inneholde en vurdering av hvorvidt intensjonene bak loven er oppfylt, forholdet til andre erstatningsordninger, vurdering av hvem som regnes som 'pårørende' etter gjeldende praksis og i hvilken grad barns rettsstilling er for svak sammenlignet med voksnes mv.»

Muntlige konferanser

Komiteen viser til at for å kompensere for manglende muntlig behandling av de sivile kravene under straffesaken vil flere av de fornærmede og etterlatte kunne ha behov for og be om muntlig konferanse i forbindelse med behandlingen av søknaden om voldsoffererstatning, ikke minst for oppreisningskravene som utmåles etter en nokså skjønnsmessig rimelighetsvurdering. Komiteen er enig i regjeringens forslag om at det kan skje en utvelgelse av noen prinsipielle saker som kan tjene som presedenssaker for voldsoffererstatningsmyndighetene når det gjelder oppreisningerstatning og at det i disse typetilfellene avholdes muntlige konferanser. Komiteen støtter forslaget om å gi hjemmel til å fastsette nærmere regler om den praktiske gjennomføringen av slike konferanser i forskrift.

Komiteen vil også framheve betydningen av at Kontoret for voldsoffererstatning nå etablerer et servicetorg for å kunne ivareta hver enkelt søkers behov for å snakke med voldsoffererstatningsmyndighetene som følge av økningen i antall søknader.

Særlig om oppreisning

Komiteen viser til at det foreslås å lovfeste at domstolene i visse tilfeller skal kunne avsi realitetsdom for selve oppreisningsbeløpet. Dette er begrunnet med at man i de tilfellene der det er gjennomført straffesak mot gjerningspersonen og domstolene har unnlatt å avgjøre det sivile kravet, vil sikre at oppreisningsbeløpet gjenspeiler oppreisningsnivået i rettspraksis og den utvikling domstolene står for.

Dette innebærer at sakene behandles hos Kontoret for voldsoffererstatning og nemnda – men at oppreisningserstatningen kan bringes inn for domstolene for overprøving. Komiteen støtter forslaget.

Voldsoffererstatningens øvre grense

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at etter voldsoffererstatningsloven § 11 første ledd ytes det ikke høyere voldsoffererstatning for hvert enkelt skadetilfelle enn 40 ganger folketrygdens grunnbeløp. Dette tilsvarer kr 3 168 640 pr. 1. mai 2011. Da

voldsoffererstatningsordningen ble lovfestet i 2001, ble den øvre grensen satt til 20 G. Det viste seg at grensen slo uheldig ut i tilfeller der ofrene etterlot seg små barn eller var unge mennesker som ble arbeidsuføre. Den øvre grensen ble derfor hevet fra 20 G til 40 G med virkning fra 1. januar 2009. Etter at den øvre grensen ble hevet til 40 G er det ingen voldsoffererstatningssaker som har nådd denne beløpsgrensen. Flertallet viser til at departementet foreslår å heve den øvre grensen for voldsoffererstatning til 60 G (kr 4 752 960 pr 1. mai 2011), og flertallet støtter dette. Voldsoffererstatningen skal sikre at ofrene, i den grad det er mulig, kan ha et normalt liv med et normalt forbruk. Med G menes grunnbeløpet på vedtakstidspunktet.

Flertallet understreker at hevingen av den øvre grensen ikke får noen innvirkning på utmålingen av erstatningen. Voldsoffererstatning skal fortsatt utmåles på grunnlag av alminnelige erstatningsrettslige regler. Hevingen av den øvre grensen vil således bare få innvirkning på de helt få sakene der det samlede erstatningsbeløpet overstiger dagens øvre grense på 40 G. I tillegg foreslår regjeringen en adgang til å fravike den øvre grensen for voldsoffererstatning på 60 G i «særlige tilfeller». Som eksempler nevnes at erstatningskravene kan overstige 60 G selv om de er beregnet ut fra en alminnelig levestandard dersom unge mennesker blir tilnærmet 100 pst. invalidiserte og varig uføre, og får mange års – og dermed høyt tap av – framtidig inntekt, høyt pleiebehov og høye utgifter til å bygge om bolig, samt i tilfeller der drapsofre etterlater seg mange små barn. Flertallet støtter dette forslaget.

Flertallet er kjent med at flere av høringsinstansene har tatt opp at skadeserstatningsloven § 3-2a om standardisert erstatning for barn bør endres. Flertallet viser til at spørsmålet om hvordan erstatningen for fremtidig inntekt og menerstatning for barn skal utmåles, er ett av flere spørsmål som er vurdert av Personskadeerstatningsutvalget i NOU 2011:16 Standardisert personskadeerstatning, og er således problemstillinger flertallet vil komme tilbake til ved oppfølgingen av utredningen og høringsen. Flertallet vil imidlertid understreke at denne bestemmelsen angir hvordan erstatning for fremtidig inntekt og menerstatning for barn under 16 år skal utmåles. Barn kan i tillegg få erstatning for lidt skade, erstatning for utgifter som personskaden antas å påføre barnet i fremtiden, og oppreisning. Dette innebærer etter dagens regelverk at barn kan få høyere erstatning enn 40 G. Utmålingsreglene må ikke forveksles med bestemmelsen om den øvre grense. Erstatningsbeløp utmåles uavhengig av hva den øvre grensen for voldsoffererstatning er. Den øvre grensen får bare betydning i de få tilfellene der den samlede erstatningssummen eventuelt overstiger 60 G etter

det nye regelverket, med eventuell mulighet for unntak som følge av «særlige tilfeller». Dette innebærer at barn, på lik linje med alle andre voldsofre, vil kunne få opp til 60 G i voldsoffererstatning, og altså i «særlige tilfeller» vil kunne få mer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til behandlingen av voldsoffererstatning i forslagene i Dokument 8:156 S (2010–2011) fremmet av representanter fra Fremskrittspartiet. Ved behandling av denne saken foreslo representantene fra Fremskrittspartiet at man fjernet beløpsgrensen som tak for voldsoffererstatningen. I saken som nå er til behandling, registreres det at regjeringen og regjeringspartiene fortsatt mener det er riktig å beholde en slik grense, til tross for at det ikke fremmes noen argumenter for å ha den. Disse medlemmer vil vise til at en del høringsinstanser har tatt til orde for å fjerne grensen. I tillegg vises det til at ingen har fått utbetalt en erstatningssum som har nådd det eksisterende taket på 40 G etter at dette ble innført for få år siden. Når man da i tillegg foreslår en sikkerhetsventil der man kan gå ut over det nye taket i «særlige tilfeller», finner ikke disse medlemmer grunn til å opprettholde et slikt tak lenger. I denne sammenheng viser disse medlemmer til at man legger vanlige erstatningsmessige utmålingsregler til grunn ved avgjørelse av størrelsen på erstatningen. Det er således ikke slik at sjansen for å få innvilget 60 G i erstatning er større enn det har vært å få innvilget 40 G. Når man da har den nevnte sikkerhetsventil, vil dette i praksis være det samme som at man ikke har en slik grense.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om de lovtekniske endringer som skal til for å fjerne taket på voldsoffererstatningen.»

Personkretsen etter voldsoffererstatningsloven § 1

Komiteen støtter regjeringens forslag om at flere enn dem som omfattes av voldsoffererstatningsordningen i dag, skal kunne søke om erstatning. Dette gjelder personer som har blitt påført personskade i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten.

Når det gjelder spørsmålet om kodifisering av dagens praksis om at ofres nærmeste pårørende skal kunne søke og få voldsoffererstatning, deler komiteen regjeringens syn om at en lovfesting kan virke mot sin hensikt, og derfor ikke er å anbefale. Grensene her er vanskelig å trekke, og ved å forsøke å lovfeste gjeldende praksis kan en risikere å innsnevre rettighetene sammenlignet med den utviklingen i forvaltnings- og rettspraksis som tiden ellers vil føre til.

Komiteen vil understreke at praksisen i dag om at ofres nærmeste pårørende skal kunne søke og få voldsoffererstatning, skal fortsette, og det er viktig at informasjon om denne rettigheten blir tydeliggjort og gitt i rettighetsinformasjonsarbeidet til voldsoffererstatningsmyndighetene og Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre.

Fornærmede og etterlattes rett til deltakelse i rettsmøter

Komiteen viser til at fornærmede og etterlatte de senere årene har fått flere rettigheter og en mer sentral plass i straffesaker. For at det skal være mulig for fornærmede og etterlatte i større straffesaker med mange aktører å benytte seg av rettigheten til å overvære rettssaken slik det følger av straffeprosessloven, foreslår regjeringen at retten kan beslutte bruk av fjernmøte (videokonferanse) eller overføring av lyd og bilde til tilstøtende lokaler. En overføring til tilstøtende lokaler vil være en del av rettsmøtet på lik linje med å være i selve rettslokalet. Komiteen understreker at retten skal avklare spørsmål om hvem som skal være til stede til hvilke tidspunkt i dialog med de enkelte aktørene.

Komiteen understreker også at reglene om offentlighet ikke er til hinder for at retten bestemmer at presse og publikum skal følge rettsmøtet fra bestemte steder dersom pågangen av tilhørere blir så stor at det er fare for å fortrenge fornærmede og etterlattes mulighet til å følge rettsforhandlingene.

Komiteen viser til at ofre, etterlatte og pårørende i alvorlige straffesaker har ulike ønsker om deltakelse i rettsaker. I saker med et stort antall ofre, etterlatte og pårørende er det viktig at det legges til rette for at de som ønsker det, skal kunne følge rettsaken. Komiteen viser til at Oslo tingrett ved gjennomføringen av terrorsaken har lagt til rette for overføring av lyd og bilde til tilstøtende rettssaler i samme etasje som rettssaken skal gjennomføres, samt til to lokaler på Grand Hotel. Komiteen vil oppfordre Oslo tingrett til å finne gode praktiske løsninger for ofre, etterlatte og pårørende som ønsker å følge rettssaken i Oslo.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er enige i at man bør legge til rette for overføring av lyd og bilde til andre rettssaler, slik at alle fornærmede og etterlatte kan ta del i rettsmøter i store saker.

Disse medlemmer er imidlertid kritiske til regjeringens vurdering av hvordan dette kan gjennomføres. Det legges til grunn i saken at dette tiltaket ikke vil gi økonomiske konsekvenser, men at det heller vil gi en besparelse. Man har således ikke tatt hensyn til at det vil gi en relativt stor utgift knyttet til investeringer med å legge til rette for slik overføring.

I saken etter 22. juli 2011 er ikke dette et problem fordi hele saken er fullfinansiert. En slik finansiering vil man imidlertid ikke kunne påregne i fremtidige store straffesaker. Man står derfor igjen med et tiltak som innføres i loven, men som ikke kan gjennomføres når det er nødvendig på grunn av manglende infrastruktur. Dette er en useriøs måte å drive lovgivningsarbeid på.

I denne sammenheng vil disse medlemmer vise til innføringen av ny tvistelov. Her er det forutsatt at lyd- og bildeopptak skal benyttes i enkelte sammenhenger. Dette gjøres imidlertid ikke fordi man ikke har det nødvendige utstyret i norske rettssaler.

Koordinerende bistandsadvokat

Komiteen viser til at i en så omfattende sak som terrorsaken etter 22. juli 2011 blir ofrene representert av et betydelig antall bistandsadvokater. Dette har ført til et praktisk behov for koordinering av synspunkter på spørsmål som dukker opp under etterforskningen og forberedelsen av hovedforhandlingen i straffesaken. Oslo tingrett har derfor oppnevnt tre koordinerende bistandsadvokater i terrorsaken. Men et slikt behov kan også gjelde andre omfattende og komplekse saker med mange bistandsadvokater. Koordinerende bistandsadvokat ble også brukt for eksempel i straffesaken mot den såkalte Lommemannen.

Komiteen støtter derfor regjeringens forslag om å gi retten hjemmel til å oppnevne koordinerende bistandsadvokater i saker hvor dette på grunn av antall fornærmede og etterlatte med bistandsadvokat ansees hensiktsmessig og nødvendig. Komiteen understreker at adgangen til å oppnevne koordinerende bistandsadvokat ikke skal innebære at fornærmede, etterlatte og deres representanter fratras rettigheter som ellers følger av loven.

Komiteen vil til slutt vise til de fem forslagene som ble vedtatt i forbindelse med Stortingets behandling av Innst. 150 S (2011–2012), og ser fram til regjeringens oppfølging av disse.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen nedsette et offentlig utvalg som skal evaluere praktiseringen av voldsoffererstatningsloven siden ikrafttredelsen i 2001. Evalueringen skal inneholde en vurdering av hvorvidt intensjonene bak loven er oppfylt, forholdet til andre erstatningsordninger, vurdering av hvem som regnes som «pårørende» etter gjeldende praksis og i hvilken grad barns rettsstilling er for svak sammenlignet med voksnes mv.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om de lovtekniske endringer som skal til for å fjerne taket på voldsoffererstatningen.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 93 c nytt andre ledd skal lyde:

Dersom antallet fornærmede og etterlatte gjør at gjennomføring av rettsmøtet ellers ville medføre uforholdsmessige omkostninger eller vil måtte skje i lokale som ellers ikke er egnet, kan retten beslutte at fornærmede, etterlatte og deres representanters deltakelse skal skje ved fjernmøte eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring fra rettslokalet på nærmere angitt sted. Før beslutning om at deltakelse skal skje som nevnt i første punktum, skal de fornærmede og etterlatte, eller deres representanter, og forsvareren gis anledning til å uttale seg. Kongen kan gi nærmere regler i forskrift om gjennomføring av deltakelse som nevnt i første punktum. Rettens beslutning kan ikke ankes eller brukes som ankegrunn.

I kapittel 9 a skal ny § 107 h lyde:

Dersom antallet fornærmede og andre med bistandsadvokat og sakens omfang og kompleksitet for øvrig gjør at det ansees hensiktsmessig, kan retten oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater i saken.

Koordinerende bistandsadvokat skal, så langt det er mulig, samordne bistandsadvokatenes syn på spørsmål som oppstår under etterforskningen og forberedelsen av hovedforhandlingen og bidra til en hensiktsmessig gjennomføring av saken i samarbeid med øvrige aktører. Dersom det er nødvendig for en hensiktsmessig gjennomføring av saken, kan retten beslutte at spørsmål som den enkelte bistandsadvokat ønsker stilt under etterforskning, bevisopptak og hovedforhandling til andre enn egen klient, jf. § 271 andre ledd andre punktum og § 291 a, skal samordnes og stilles av koordinerende bistandsadvokat.

Rettens oppnevning av en bestemt koordinerende bistandsadvokat kan ikke ankes eller brukes som ankegrunn.

II

I lov 20. april 2001 nr. 13 om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. gjøres følgende endringer:

§ 1 andre ledd skal lyde:

Voldsoffererstatning kan dessuten ytes ved personskade som har oppstått

- a) *i forbindelse med hjelp til politiet eller andre med politimyndighet under arrestasjon, i forbindelse med avverging eller forsøk på avverging av en straffbar handling eller i forbindelse med lovlig pågripelse eller forsøk på dette, eller*
- b) *i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling som krenker liv, helse eller frihet, eller for å avverge eller begrense skadefølgene av den straffbare handlingen.*

§ 11 første ledd skal lyde:

For hvert enkelt skadetilfelle ytes det ikke høyere voldsoffererstatning enn 60 ganger grunnbeløpet i

folketrygden, jf. folketrygdloven § 1-4. *I særlige tilfeller kan den øvre grensen fravikes.*

§ 14 nytt sjette ledd skal lyde:

Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om saksbehandlingen.

I kapittel 3 skal ny § 17 a lyde:

§ 17 a *Domstolsprøving av oppreisningskrav*

Når Erstatningsnemnda for voldsorfres vedtak om voldsoffererstatning bringes inn for domstolene for overprøving, avsier domstolen dom for oppreisningserstatningen dersom det er nedlagt påstand om det. Dette gjelder likevel bare dersom det er gjennomført straffesak mot skadevolder uten at oppreisningskravet er blitt avgjort.

III

Loven trer i kraft straks.

Endringene i voldsoffererstatningsloven § 1 og § 11 gjelder for de tilfeller der det søkes om voldsoffererstatning på grunn av handlinger som har funnet sted 1. januar 2011 eller senere. Ny § 17 a gjelder der søksmålet reises etter ikrafttreddelsen.

Endringene i straffeprosessloven gjelder også for verserende saker.

Oslo, i justiskomiteen, den 20. mars 2012

Per Sandberg

leder

Akhtar Chaudhry

ordfører